

## Thích Lê Trang

### I. D N NH P

L nh c là đ i u r t quan tr ng trong đ i s ng con ng i. Vì l , đ i thi u l , thì đ i s h n lo n; đ i thi u nh c, thì đ i s kh o khan. B i v y các tôn giáo có l nh c cũng không ngoài m c đích này. Vì th , các tôn giáo c n ph i phát huy và duy trì l nh c đ g n gi n p s ng cao đ p cho đ i.

Đ o Ph t, ngoài kho tàng tri t lý sâu s c ra, còn có âm nh c, nghi l đ ca ng i công đ c c a ch Ph t, B -tát và đ ng th i là m t cách đ di n bày chân lý vô th ng, vô ngã và giá tr gi i thoát, dùng âm nh c đ th c t nh lòng ng i.



Th ng T a Thích Lê Trang Sám Ch Đ i Trai Đ n Ch n T

Theo truyền thuyết, khi Đức Phật còn tại thế, sau khi hoàn thành thuyết pháp, có chòm thiên nữ hoa, trình nhạc cúng dường đấng lòng quý kính và tán dương chân lý mà vô nhiễm. Lúc sắp tịch diệt, Đức Phật phó chúc cho các vị quốc vương trị chánh pháp. Vì thế, nhạc pháp hành sau khi Phật tịch diệt, được vua chúa đem âm nhạc cung đình dâng tấu để cúng dường pháp hành.

Phật giáo truyền sang Trung Hoa vào thế kỷ Đông Hán năm thế kỷ 10, niên hiệu Vĩnh Bình, vào khoảng năm thế kỷ 67 Tây lịch. Lúc bấy giờ Trung Hoa đã có Đạo Khổng và Đạo Lão, vì mục đích hoằng pháp pháp chế nên triều đình lập nhân dân, nên các Tể tướng đã dùng mọi phương tiện như văn tự, âm nhạc, giọng điệu của hai đạo trên, rồi chiêm nghiệm những giọng điệu của mình, rút lấy những tiếng trong Tam tạng và giáo lý mà pha vào. Còn âm nhạc thì dùng âm nhạc của triều đình Đông, giọng điệu thì theo những điệu của chế Thiên mà tấu tống(1) với mục đích là làm phương tiện cho việc truyền bá chánh pháp đến mọi người.

Với bộ môn này thì xưa nay số giáo dân chế ra được những nhạc, những giọng điệu tu theo số kiến của vật tự nhiên và cho đời của mình; rồi tu theo đạo pháp, tu theo ngôn ngữ, tu theo tình huống mà giọng điệu được chuyển biến.

Âm nhạc Phật giáo Việt Nam, một phần nào đó cũng chịu ảnh hưởng của nhạc Phật giáo Trung Hoa(2), những các vị Tể tướng Việt Nam sớm đã biết học hỏi cái hay cái đẹp của người rồi cải tiến thành nét đặc trưng của âm nhạc Phật giáo Việt Nam. Hơn nữa từ thế kỷ Lý-Trần, đời những chúng ta mang bộ cõi phương Nam, lại được tiếp nhận thêm âm nhạc Champa và Chân Lạp, đã giúp cho âm nhạc Việt Nam có được ba nét đặc trưng của ba niềm Bực, Trung, Nam, với những đặc trưng của môi vùng đất. Thế này ta có thể khẳng định rằng, tôn giáo không thể không có bộ môn âm nhạc, vì đó là sự sống của tâm linh được thể hiện ra giọng điệu, cung cách bên ngoài.

## **II. MỘT SỐ KHÁI NIỆM TRONG NGHĨA LỊCH SỬ PHẬT GIÁO**

Khi ta nói đến nghĩa lý là nói đến những khía cạnh của các hình thức thể chế trong sinh hoạt tôn giáo, chứ không chỉ có riêng việc tán tụng mà thôi. Nay xin nêu ra vài khái niệm trong nghĩa lý Phật giáo như là nghi lễ, là tiếng, là khí, là nghi, là bài, là pháp, là đấng v.v...

## 1. L Nh c

Kh ng T nói "Nh c gi thiên đ a chi hoà dã"; Nh c là s hoà h p c a tr i đ t âm d ng v y. Âm thanh êm ái, du d ng và c ch thanh cao t t đ p là hai ph ng ti n giúp vào vi c giáo hoá con ng i tr v v i đ o đ c. A nh c Ph t giáo Đông ph ng thu c v thanh nh c (chú tr ng â thanh l i tán, còn nh c khí ch là ph n ph ho ) (3).

Nét đ c thù c a âm nh c Ph t giáo là không đ a ra đ i u nh c nào đ b t bu c, mà tu theo tr ng h p đ a ph ng, ngôn ng mà tùy duyên, có nghĩa là k v n thì không khác mà đ i u ti t thì chuy n bi n. Vì th , các nhà nghiên c c âm nh c Ph t giáo Đông ph ng cho r ng âm nh c trong Ph t giáo Đông ph ng có nhi u ch t th . Cũng c n nói thêm là, th nh c và v n ch ng trong nhà Ph t là th nh c ph th , nh ng tài tình nh t là m 6t th th mà ph r t nhi u nh c. Vì trong m t th th khi thì đ i n t v đ o lý, khi thì nói v s kh l y c a chúng sanh, khi thì t v s ân c n ăn n n sám h i, khi thì t v s nhi p th đ sanh c a ch Ph t. Ch trong 4 câu k t tuy t mà th nh c ph ra có th dài h n (1 thành 10) là ti ng ngân nga tr m b ng, n u ghi nh c ta s th y nhi u n t (note) n i nhau b ng d u liên âm mà l i nh c ch có vài ch . S dĩ có nh ng th nh c k l nh v y là vì đ c tr ng âm nh c Á Đông là thiên v tâm linh, tình c m, nên ph i dùng th nh c này m i đ i n t h t đ c. V l i, mu n đ i n t s huy n bí cao siêu b ng tinh th n, thì ph i dùng nét nh c dài va ít l i. V âm đ i u th nh c nhà Ph t có ch ng ba b n ch c đ i u, còn th th ít h n, đ i đ nh :

**Lo i ng ũ ngôn:** Th p ph ng tam th Ph t v.v...

**Lo i t ngôn:** Nh t tâm quy m ng v.v...

**Lo i th t ngôn:** Trí hu ho ng thâm đ i bi n tài v.v...

**Lo i t tuy t:** Ngã kim ph ng hi n cam l v v.v...

**Lo i c phong:** D ng chi, tán l v.v... S h ng m ng hu nh l ng v.v...

**Th t ngôn tr ng thi:** A Di Đà Ph t thân kim s c v.v... Quy m ng th p ph ng Đi u ng s v.v...

## 2. L T ng

**T ng là đ c gi ng to có tr m phù, nh p nhàng theo m t ti t t u. Gi ng đi u đ c kinh trong lúc hành l có chia ra làm hai gi ng căn b n:**

a. Gi ng l c (vui) còn g i là gi ng thi n.

b. Gi ng ai (bu n)

-Gi ng l c đ đ c đ c t ng trong th i công phu sáng hay nh ng lúc tuyên pháp ng , c u an v.v...

-Gi ng ai đ đ c đ c trong th i công phu chi u, khóa l T nh đ chi u t i, hay lúc c u siêu đ linh v.v...

## 3. L Khí

L khí là nh ng đ t khí trong lúc cúng t . L khí còn g i là nh c khí nh chuông gia trì, mõ gia trì (m c ng ), kích t (khánh), linh, đ u (tang, tiêu c nh), h ng chung, đ i c , ti u c (kinh c ), th l , ph xích (ch n xích), ki n chùy, báo chung, m c b ng, bê, tích tr ng, nhu ý, ng tiêu, ng sáo, đàn b u, đàn nh (cò), đàn nguy t (kìm), đàn s n, đàn gáo, đàn tranh, phách, c p tr ng âm d ng, tr ng cái, thanh la, não b t, kèn ti u, kèn trung v.v... Nh ng nh c khí này đ đ c dùng trong lúc tán t ng, tùy theo pháp h i l n nh .

## 4. L Nghi

L nghi là cách th c bày t , s p đ t bên ngoài đ nói lên lòng kính tr ng bên trong. L nghi trong Ph t giáo còn có nghĩa là nói v tác phong, uy nghi c a v Tăng khi hành l tr c tr c đ i chúng, ph i có đ thân giáo(4) đ c m hoá chúng.

## 5. L Bái

L bái là cách l y bên trong lúc làm l . V cách l y trong nhà Ph t là nh h ng cách l y c a ng i n Đ . Nguyên khi Ph t còn t i th , các đ t m i khi g p Ngài, đ t lòng tôn kính, đ u qu xu ng đ t đ nh đ u mình lên bàn chân Ph t. Cho nên khi l y ph i "ngũ th đ u đ a" (đ u, 2 khu u tay, đ u g i 2 chân) sát đ t, hai tay tr i ra nh th đ ang nâng chân Đ c Ph t. L bái ph i l y 3 l y tiêu bi u cho Tam b o Ph t, Pháp, Tăng. Nh t là khóa l cùng đ i chúng, m i ng i ph i l y nh p nhàng, ch không đ c tùy ti n theo ý riêng.

## 6. L Ph c

L ph c là y ph c dành riêng trong lúc hành l (h i h e, cúng t ). V pháp ph c c a Tăng sĩ thì có 3 y là: 5 đ i u, 7 đ i u, 9 đ i u v.v...Đ c Ph t đã đ y rõ trong tr ng ngh p nào đ c m c 3 y nh trong lu t đã đ y. Riêng Ph t giáo B c tông thì ngoài 3 y ra còn có nh ng y ph c khác n a nh áo v t khách, áo nh t bình(5), áo tràng đi đ ng, áo tràng hành l v.v... Ngoài pháp ph c l i còn có nh ng m o ph c khác n a nh : mũ Quan Âm, mũ t lô, mũ hi p ch ng(6).

## 7. L Đ ng

L đ ng là ch nh ng n i cúng t , hành l . Trong Ph t giáo, l đ ng còn ch n i th ch Ph t, B tát. Chánh đ n ph i th t nh th nào cho trang nghiêm h p l t cách bay t ng th , đ t khí, màu s c, ánh sáng... ph i đ c b c c đ ng ch đ , mang nét thi n v , tránh nh ng màu s c diêm dúa gây nên s m t t p trung n i ng i chiêm bái.

## III. NH H NG C A NGHI L TRONG HAI TH I KHOÁ T NG

Như có dịp tham quan nhng ngôi chùa c, ta s th y tr c nhà thiêu hu ng, ph n nhi u có treo câu đ i: &quot;M c th n chung, c nh t nh ái hà danh l i khách. Triêu kinh vãng k hoán h i kh h i m ng mê nhân&quot;. (Trng s n chuông chi u, th c t nh khách tr n danh l i ch n sông yêu. Kinh mai k x , k u v k t c m ng mê n i bi n kh ). Ph i chng câu đ i này đã nói lên công năng c a nhng h i chuông đ i u trng trong các th i kinh đ c nh t nh khách tr n m i mê trong con đ ng tranh đua danh l i s m quay v chnh đ o đ ng ch n. Vì th , n u mang nhng tâm h n tr n t c, ta s không c m nh n đ c nhng l i kinh y. L i kinh ti ng k đ c di n t u thành nhng nét nh c du đ ng, huy26n m c nh khó tr m, an tnh nh đ nh l c, cao vút nh núi tuy t và uy n chuy n nh trng phan. Không ch giá tr v văn th , tri t lý, nét nh c di n t ý th , mà đ o l c c a ng i tu m i chính là ph n quan trng đng k h n c . N i tâm thì chnh ni m m i t nh giác, ngo i c nh thì u nhã thanh t nh, nên nghi l âm nh c c a hai th i khóa t ng mang tính ch t siêu phàm thoát t c, không v ng l y tr n ai. N u chúng ta đem tâm thanh t nh đ l ng nghe thì s c m nh n đ c nhng chân lý vô th ng c a ki p ng i...

Trong nh c l Ph t giáo, n u nghiên c u ta s th y đ c m t n p s ng tâm linh cao đ p. V i màu s c thi n v , âm đ i u du đ ng, thanh nhàn, nghĩa lý uyên thâm có công năng c nh t nh ng i đ i v v i đ i s ng thánh thi n, đ o đ c, nhìn vào th c t i đ th y đ c b m t th t c a mình, đ không còn b đ o diên tr c huy n c nh

#### IV. VI T HOÁ NGHI L THÍCH NG V I TH I Đ I

L nh c Ph t giáo ngày x a đã phát tri n đ n trình đ khá cao, đ i u đó có th th y đ c q ua s kh o c u v l nh c c đ i n. Ng i th c hi n l nh c c n ph i có m t đ i s ng tâm linh v ng ch i, th nh th i, b ng ánh sáng chnh ni m quán chi u, lúc đó thân, kh u, ý t ng ng trong ch n lý c a pháp ng , k t ng; s chuyên nh t này s t o thành m t đ o l c thanh t nh lan t a ra không gian pháp gi i, có công năng chuy n hoá nghi p l c c a chúng sanh. Nhng l nh c bây gi c a Ph t giáo, theo ng i vi t, v hình th c l n n i dung có l thua kém xa ngày tr c và ph n nào không còn bi u l đ c n p s ng tâm linh siêu vi t nh l nh c c đ i n. L i vẫn trong nghi l đa ph n là Hán văn, nhng Hán ng ngày nay không đ c chú trng va không ph i ai cũng hi u đ c ý nghĩa c a l i bài tán, câu k ... Chính vì th mà ch tr ng c a giáo h i đ ra là c n ph i Vi t hoá nghi l đ kh h p căn c ng i nghe và đ cho ng oi th c hành nghi l . Mu n th c hi n đ c v ng này, thi t t ng Giáo h i c n ph i đào t o m t s tu sĩ v ng ch i v ki n th c và kh năng trong ngành nghi l , đ có th đ a l nh c c a đ o Ph t ti n đ n nhng hình th c phù h p v i tâm lý và ng ng v ng c a con ng i th i đ i.

L nh c c n ph i đ c thi t l p m t cách trang nghiêm, căn c trên truy n th ng; nhng thang

âm, đi u th c c a thi n gia ph i đ c duy trì và sáng t o, còn nh c c có th ph ng ti n dùng b ng ch t li u b y gi và k thu t m i. Ph i có s ph i h p trao đ i gi a ba ni m, t o đi u ki n g p g gi a các nhà có nhi u ki n th c và kinh nghi m v âm nh c và đ o h c. Giáo h i c n ph i thành l p m 6t tr ng chuyên đ v âm nh c Ph t giáo, đ hu n luy n, g n l c nh ng bài hát không phù h p, c n ph i cân nh c k có nên ch ng c x ng trong đi n Ph t, vì nh ng nét nh c y không h i đ tinh th n t bi và trí tu ? Ph i th ng nh t nghi l Ph t giáo 3 ni m đ m i ng i th y r ng đây là âm nh c truy n th ng c a thi n gia, gi ng nh qu c ca c a m t đ t n c. Nó chính là m t thành t c a văn hoá Ph t giáo Vi t Nam, cũng chính là âm nh c truy n th ng c a Ph t giáo và dân t c Vi t Nam, và ch có đ t n c Vi t Nam m i có đ c nh ng nét nh c, âm đi u đ c tr ng nh th . Ph i c p thi t thành l p m t ban nghiên c u, s u t m, d ch thu t; ph i thu l m nh ng bài th , bài văn đã ph nh c đ tìm hi u, phân tích truy n bá, b o t n và phát huy. Ph t t Vi t Nam s tìm ngu n c m h ng đ đây đ sáng tác và ph i c g ng tu t p cho tâm h n an t nh, thanh thoát đ sáng tác.

## V. K T LU N

Qua s trình bày trên, chúng ta th y r ng: Âm nh c Ph t giáo là ph n nh c a đ i s ng an l c, gi n đ ; c a tâm h n gi i thoát, thanh khi t. N 6i tâm thì bình t nh, ngo i c nh thì trang nghi m, n n âm nh c Ph t giáo đã th m nhu n tinh th n thoát t c, không h l y phi n. &quot;Đã đ n lúc Tăng Ni Ph t giáo Vi t Nam chúng ta ph i b o t n nh ng di s n cao quý c a cha ông, đ ng h i h t coi th ng gi ng nh bác nhà quê đ m m t cái tr ng đ i Khang Hy đ ng lúa cho v t ăn. Trong khi đó, trên th gi i các nhà b o t n nghiên c u tr n tr ng tìm nh ng c v t quý báu đó đ đ a vào vi n b o tàng.&quot;(7)

Cu i cùng, đ k t thúc bài vi t này, xin đ n câu nói c a T s trong Lu t Sa di s chép r ng: &quot;Giá biên na biên, ng đ ng b t khuy t&quot;. Bên s bên lý t t c đ u la ph ng ti n đ đ a ng i vào đ o, ng i h c Ph t ph i tùy duyên ng đ ng, đ ng có nhìn c c b , t tôn, c ch p đ làm m t đ nh ng giá tr cao quý c a ti n nhân đã dày công xây đ ng.

## CHÚ THÍCH

(1) Tào Th c t T Ki n, hi u Đông An V ng, con th c a Ng y V ng Tào Tháo, tr c theo đ o tiên, th ng tu luy n trên đ nh Viên s n. Trong lúc s p đ c đ o ông nghe đ c ti ng ca hát c a tiên n tán thán đ o h nh tu hành c a ông. Vì nét nh c du đ ng, đ m thi n v , thanh thoát siêu tr n nên làm ông say mê thâm nh p. Sau này đ c tham v n v i các b c cao tăng c a Ph t giáo và đ c nghiên c u giáo lý c a Đ c Ph t, ông nh n th y đ o Ph t m i đích th c

là chân lý gì i thoát kh đau, nên ông phát at6m quy h ng h c Ph t. Đ c các T s khuy n hóa, ông li n ph nh ng đi u th c c a ch Thiên mà chính ông đ c nghe, r i thêm vào nh ng gi ng đi u s n có đ i mà ch ra gi ng đi u tán t ng cho Ph t giáo. Nh đó mà âm nh c Ph t giáo Đông ph ng r t du đ ng thanh thoát, nó có nhi u nét đ c thù, nh c đi u th gian không th sánh k p (Pháp Uy n Châu Lâm).

(2) Theo tài li u hi n có:

Pháp s đ o tràng công văn cách th c-xu t b n năm 1299. đ n năm 1302 có H a Tông Đ o t Trung Hoa sang Vi t Nam truy n bá khoa Ch n t Du già đi m kh u (Ph t giáo s lu n -Nguy n Lang).

(3) Ti ng Ph n là Bái: chúc t ng; Bái tán: đ c anh, tán t ng.

(4) Thân giáo: là dùng hành đ ng, thân t ng đ giáo hóa chúng sanh.

(5) A nh t bình do Hòa th ng Thanh Ninh Tâm T nh, T khai s n chùa Tây Thiên (Hu ), sáng t o.

(6) Mũ Hi p ch ng ch riêng Ph t giáo Vi t Nam m i có, mũ này do các vua tri u Nguy n ch ra đ ban t ng cho các v Tăng cang đ i khi vào tri u. Sau đ c dùng ph c p trong nh ng pháp h i trai đàn.

(7) Trích "Nói chuy n v âm nh c Ph t giáo"; c a Giáo s Ti n sĩ âm nh c Tr n Văn Khê.

**Chân thành c m n th y Thi n Hu đã đánh máy vi tính.**